

Recenze / Reviews

**Tři muži – Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda,
Miroslav Štěpánek – v automobilu**

**Three Men – Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda,
Miroslav Štěpánek – in an Automobile**

VÁCLAV SOUKUP

*Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy
v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1*

Kniha *Tři muži v automobilu* představuje unikátní prezentaci života a výtvarného díla tří originálních českých umělců. Jedná se o encyklopedicky koncipované medailonky, které systematicky popisují, analyzují a interpretují uměleckou tvorbu

Zdeňka Macháčka, Jaroslava Svobody a Miroslava Štěpánka v širších sociokulturních a historických souvislostech. Životní osudy všestranně invenčního sochaře Zdeňka Macháčka, virtuózního sklářského designéra Jaroslava Svobody a „mistra šperku“ Miroslava Štěpánka se protnuly prostřednictvím vědeckých projektů Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Kniha *Tři muži v automobilu* z tohoto hlediska představuje originální projekt, ve kterém došlo ke spojení umění, krásy, vědy a kultury.

Osobností, která spojila životní dráhy tří výjimečných umělců, je český antropolog, archeolog a spisovatel Jaroslav Malina, který ve druhé polovině 90. let minulého století tyto umělce vyzval, aby se zúčastnili jeho knižního projektu *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsa-*

Přebal knihy: Jaroslav Malina (2013): *Tři muži – Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek – v automobilu*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 88 stran, ISBN 978-80-7204-808 3.

hem této knihy. Oslovení výtvarníci pro tento projekt vytvořili řadu zásadních výtvarných děl a přispěli tak svojí uměleckou tvorbou k nadčasovému dialogu na téma láska, erotika a umění. V roce 2011 se Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda a Miroslav Štěpánek ocitli ve světě nebezpečné rychlosti, elegantní krásy a fascinující dynamiky spjaté s kulturním fenoménem známým jako automobil. Stalo se tak prostřednictvím dalšího Malinova vědecko-uměleckého projektu *Člověk–Auto / Auto–Člověk: Život – věda – umění*, jehož cílem bylo realizovat vědecký a umělecký výzkum automobilu a automobilismu v každodenním životě v různých sociálních, kulturních a technologických souvislostech. Součástí této interdisciplinární encyklopedie je také reflexe automobilu v dílech výtvarníků (automobilových designérů, malířů, grafiků, sochařů, fotografů) a literátů. Jedním z významných výstupů tohoto projektu je kniha *Tři muži – Zdeněk Macháček, Jaroslav Svoboda, Miroslav Štěpánek – v automobilu*.

Je paradoxní, že v současném světě existenci automobilů téměř nevnímáme. Jsou stejnou součástí naší existence, jako sluneční svit nebo vzduch, který dýcháme. Automobil je přitom jedním z ústředních prvků kulturní konfigurace moderní technologické civilizace. Nejedná se pouze o prostředek, který nás převezze z místa A do místa B, ale také o znak – symbol úspěchu, bohatství nebo fatálního stavového pádu. Jinými slovy, to co pro americké préríjní indiány znamenal kůň, pro člověka moderní doby znamená automobil. O to důležitější je podrobit fenomén automobilu vědecké a umělecké reflexi. V případě vědecké reflexe je důležitost výzkumu automobilu a automobilismu víc než evidentní. Automobil je moloch, za jehož existenci lidstvo platí daň v podobě lidských životů, ničeného životního prostředí a boje za strategicky důležité zásoby ropy. V případě umělecké reflexe je ale možné postihnout fenomén automobilu na principu technologického, estetického a existenciálního „ozvláštňení“. Vražedné krásy stejné jako je náhodné setkání vlající šály a půvabné šije americké tanečnice s principem rotace vpřed směřujícího kola auta značky Bugatti. Futuristické krásy stejné jako řvoucí závodní automobil řítící se po kartáčových nábojích, který je díky své rychlosti krásnější než Níké ze Samothráky. Superrealistické krásy kapot automobilů a jejich odrazových zrcátek, která simuluje realitu lépe než simulakra, o níž sní Jean Baudrillard. Vydání knihy *Tři muži v automobilu* je z tohoto hlediska zásadním projektem, který splácí dluh českého umění a vědy na téma automobil. Až do vzniku této programové knihy byl fenomén automobilu jako tématu uměleckých děl nekonzistentně rozptýlen. Tři „odvážní muži na visuté hrazdě“ jménem automobil ale tuto situaci radikálně zvrátili. Pod taktovkou profesora Maliny se tak zrodila nejen vědecká encyklopedie, ale také literární a výtvarná díla, která vyprávějí příběh o vražedném a současně milovaném symptomu doby. Umělecké narace Zdeňka Macháčka, Jaroslava Svobody a Miroslava Štěpánka na téma „jednou mě zabije láska nebo automobil“ nelze minout. Jsou totiž jedinečné, stejně jako kruh prstenu a vertikální pohyb motorového pístu. Nejde totiž jen o techniku, ale o směřování k novým dimenzím krásy.

Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku. Automobil jako mobilní prostředek k udržení druhu Homo sapiens.

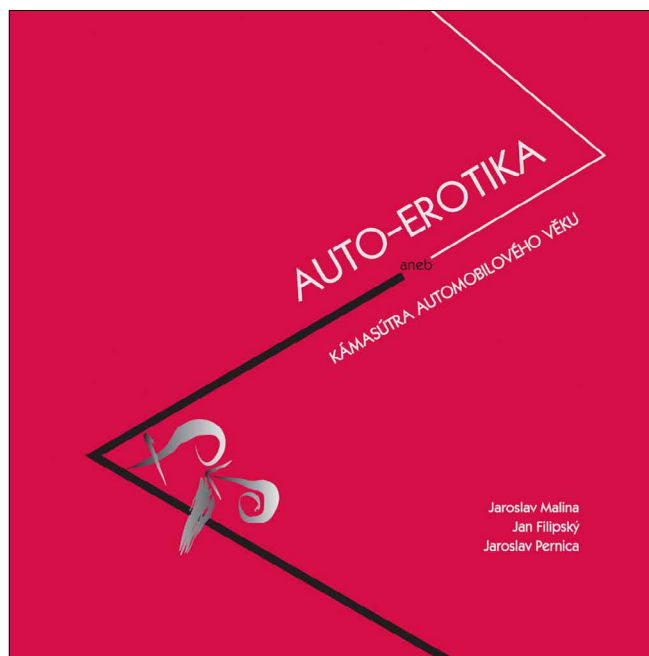
Antropologické hledisko

Erotics on Wheels or the Kamasutra of the Automotive Age. The Automobile as a Mobile Means of Sustaining the Homo Sapiens Species from the Anthropological Point of View

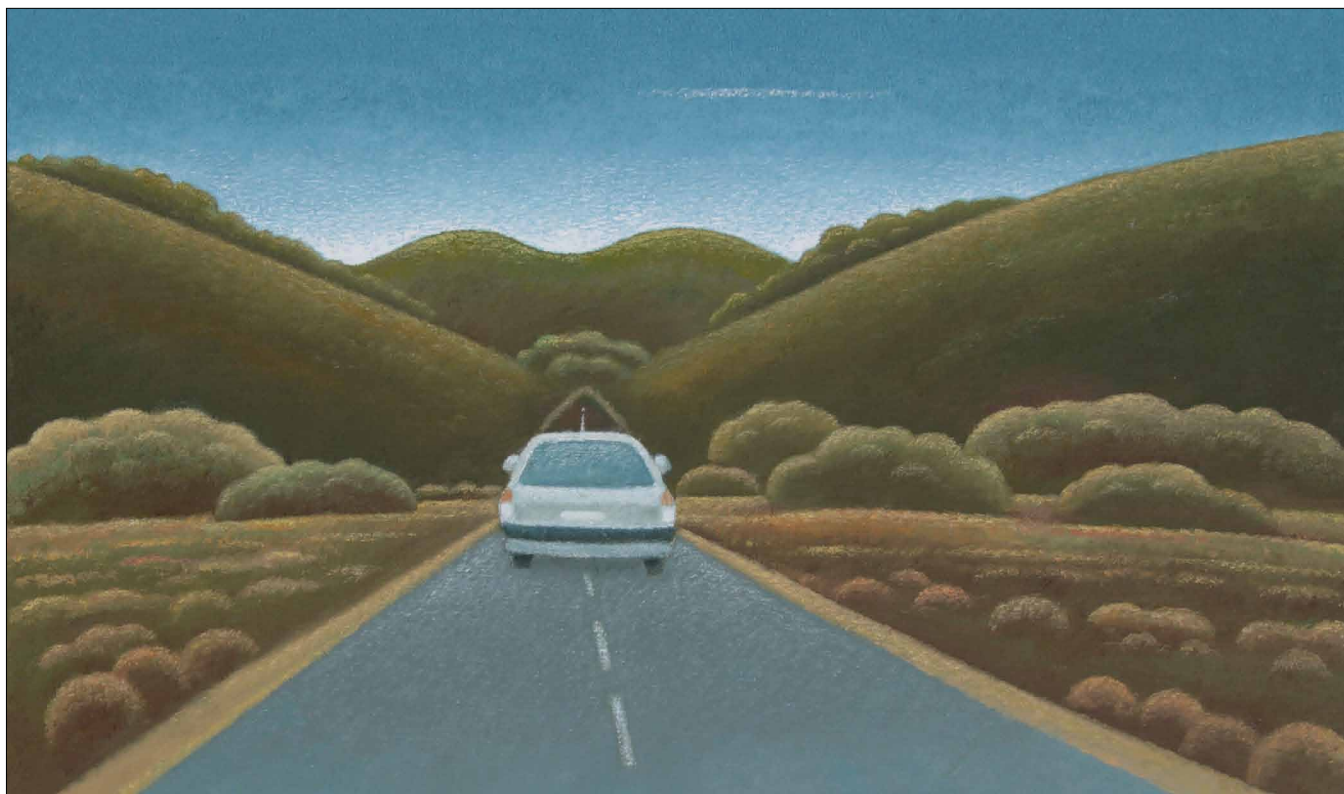
IVO T. BUDIL

Katedra historických věd Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, Sedláčkova 38, 306 14 Plzeň

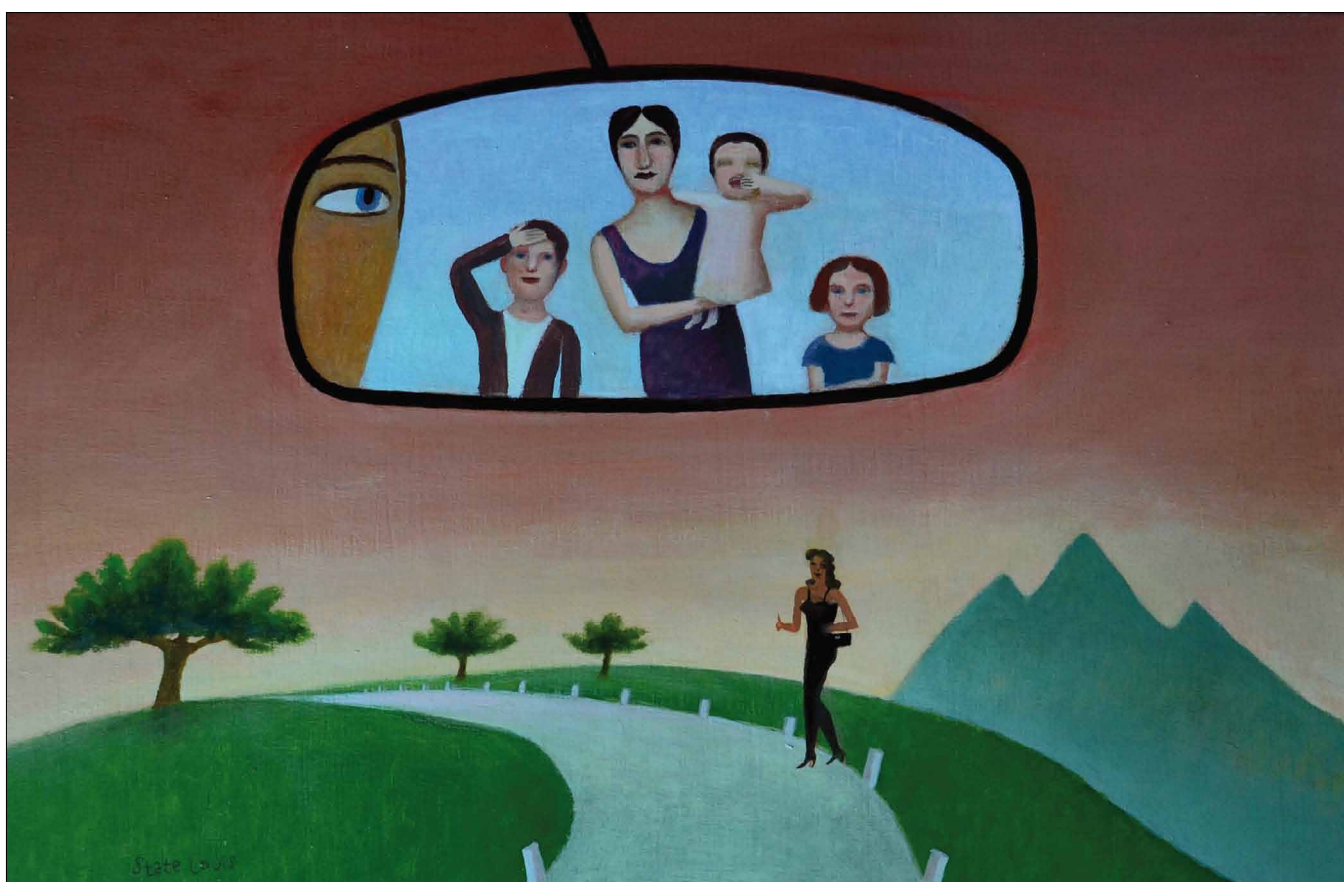
Antropologie představuje vědu zkoumající biologický, sociální a symbolický aspekt lidské existence v přírodním prostředí, které bylo v průběhu dějin postupně transformováno lidskou činností. Přírodní artefakty, jež po tisíciletí podmiňovaly naše bytí, byly v důsledku zmíněného vývoje nahrazeny technickými instrumenty, které z lidského horizontu vytlačují původní „přirozený“ svět. Virtuální elektronická realita, do níž se každodenně s udivující samozřejmostí ponořují stovky milionů jedinců (a zdaleka ne pouze děti či dospívajících) ve všech rozvinutých společnostech, je jedním z nejvýraznějších příznaků této náhrady přírody za skutečnost stvořenou lidskou inteligencí a utilitarismem. Zmíněný fenomén nicméně prozrazuje nezničitelnost určitých základních vlastností

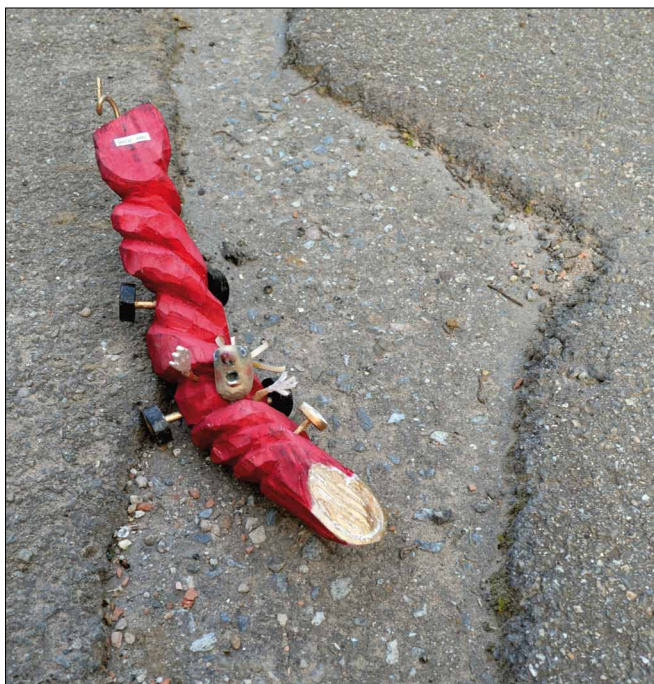
Přebal knihy: Jaroslav Malina – Jan Filipický (2013): *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku. Automobil jako mobilní prostředek k udržení druhu Homo sapiens. Antropologické hledisko*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 418 stran, ISBN 978-80-7204-753-6.

Antonín Vojtek, 2012, *Auto a erotika I*, olej, plátno, 55x75 cm.

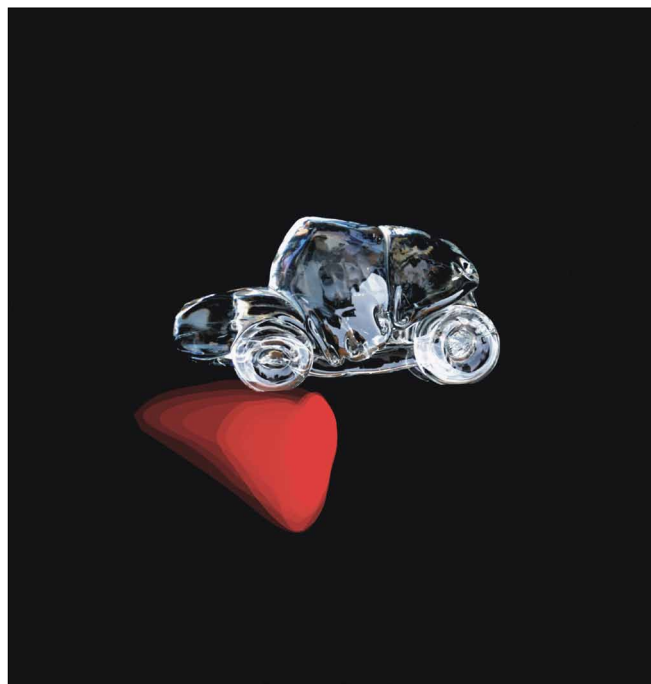
Alois Mikulka, 2012, *Zpětné zrcátko šoferovo*, olej, překližka, 32x50 cm.

Zdeněk Macháček 2013, *Vyždímaná Mazda MX-5*, polychromované dřevo (bříza, olše, smrk, topol), délka 50 cm, výška 13,5 cm, šířka 12 cm.

vytvářejících lidskou přirozenost a prorážejících si cestu skrze kůru technokracie. Nenaplnily se chmurné předpovědi o zániku kreativity a fantazie, která bude vyhlazena ve jménu triumfu šedivého pragmatismu a technické účelovosti. Naopak, ve virtuálním světě se znovu v renesančním opojení hlásí o slovo *homo ludens*, ožívá hra a rituál přenesený do globálního rozměru, probouzejí se staré mýty a heroické ságy, imaginace dychtivě dobývá nový prostor a zaplňuje jej se stejnou samozřejmostí, s níž paleolitiční lidé přenašeli své vize na stěny pravěkých jeskyní.

Setkávání lidské přirozenosti s novým technokratickým světem, fenomén technologického romantismu, k jehož předchůdcům náležel futurismus, je důležitým tématem současného antropologického myšlení a publikace *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku, Automobil jako mobilní prostředek k udržení druhu Homo sapiens, Antropologické hledisko*, od Jaroslava Maliny, Jana Filipského a Jaroslava Pernici představuje v tomto směru v českém prostředí i na mezinárodním poli průkopnické dílo. Zmínění autoři představili automobil (aniž rezignovali na faktografickou, historickou a technickou přesnost) prostřednictvím vlastní poetické tvorby a encyklopedických hesel, které místy přecházejí do poutavých a informačně neobyčejně hutných esejů, jako totální antropologický fakt, jenž se z pouhého dopravního prostředku stal skutečným symbolem dvacátého století, fenoménem ovlivňujícím prakticky všechny složky moderní kultury. Autoři si dobře uvě-

Jaroslav Svoboda, 2012, *Roadster*, tavené křišťálové sklo, 15x20x8 cm.

domují, že poetično reprezentuje ideální médium sublimace biologického a pudového vymezení člověka v kulturní a duchovní rozměr lidské existence. Jejich ironické, místy až parodické verše (doplněné originálními ilustracemi významných českých výtvarníků, které vznikly z podnětu tohoto projektu) vkusně dokládají úlohu automobilu v sexuálním životě moderních lidí a představují originální pohled na věčné napětí mezi sexualitou a erotičnem, vyplývající z gordického zabřednutí druhu *Homo sapiens* v labyrintu přírodního a kulturního řádu. Značky jako BMW, Ford, Renault, Fiat, Ferrari, Dodge, Škoda, Toyota či Volkswagen přestáváme díky předloženému dílu vnímat jako pouhé technologické artefakty, protože se takto pojaty stávají aktivními činiteli, průvodci, přáteli a intimními důvěrníky, neodmyslitelnými společníky moderního člověka. Nelze v této souvislosti nezpomenout Kiplingovu *The Ballad of the Cars* (in *Rudyard Kipling's Verse: Inclusive Edition 1885–1932*. London: Hodder and Stoughton, 1933; česky: Jarmareční písnička o hovoru aut, in *Písně mužů*, 1935, 1. vydání, přeložil Otokar Fischer).

Z výše zmíněných důvodů můžeme knihu *Auto-Erotika aneb Kámasútra automobilového věku* vřele doporučit nejen zájemcům o antropologii, automobilismus a kulturní dějiny, ale rovněž všem čtenářům originální, kvalitní, poučné a inteligentní literatury. Texty, ilustrace, grafická úprava a dokonalé tiskařské provedení činí z knihy celostní vědecký a umělecký artefakt.